

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՔ: Չեւագիրս ի սկզբան կը պահուէր քաղաքի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ թաղուած Սոյ Ներսէս կաթողիկոսի (Յիշատակարանի մէջ յիշուած Ներսէս վարդապետի) տապանաքարի վրայ, ուր առարկայ եղած էր ուխտաւորներու երկեղածութեան: Նախորդ առաջնորդն՝ հանգուցեալ Պետրոս արքեպիսկոպոս խորհելով որ մի գուցէ ձեւագիրս վտանգ մի պատահի այս կերպով, զայն կը փոխադրէ Ս. Նշան վանուց գանձարանը:

(Ըր. 1-1-1-1) ԹՈՐԳՈՍ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳՈՒՇԱԿԵԱՆ

ՐԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՅԻՇԱՏԱԿ ԴԱՏԱԿՆՔՈՅ ԳՈՐԻԱՅ ԵՒ ՅՄՈՆԻ ՎԿԱՅԻՑ

ՆՈՐ ՈՒ ՅԱՆՏԱԹ ԲԱՌԵՐՈՒ ՈՐՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆ

«Ի վկայսն Արեւելից» ի այժմեան հայերէն բնագիրներուն աւանդած անորոշ, մութ, կասկածելի եւ աղճատուած տեղիքները յաջողապէս ու վերջնականօրէն լուսաբանելու համար անհրաժեշտ էր ասորի սկզբնագրին մանրակրկիտ բաղդատութիւնը. այսպիսի բաղդատութեամբ է որ յաջողեցայ յառաջ բերել վերապահներու ու անորոշ նշանակութեամբ բառերու ստուար շարք մը ու ցոյց տալ անոնց նախնական ուղիղ ձեւերը կամ որոշ ու ճշգրիտ իմաստները¹. Քանի որ Գորիայ եւ Հմնի դասական վկայաբանութիւնն ալ Տաշեանի կարծիքով մերձաւորապէս այն խմբէն է, որմէ ունինք Մարութայի, ուրեմն «Ի վկայսն Արեւելից» ի գործոյն թարգմանութիւնը², իսկ իմ հաստատ համոզումով քանի որ Մարութայի եւ վկայաբանութեան թարգմանիչը միեւնոյն Աբրահամ Խոստովանողն է, հարկ է յիշուած ուսումնասիրութեանս ամբողջութեանը համար նկատի առնուլ այստեղ նաեւ Գորիայ եւ Հմնի վկայաբանութեան մէջ գործածուած առումով տալ կաւին անորոշ ու աղաւաղ բառերը եւ ասորի բնագրին համեմատութեամբ տալ անոնց բնիկ

նշանակութիւնները ու մատնանշել նախկին հարազատ ընթերցողները:

Վկայաբանութեանս հրատարակիչը՝ Գ. Տէր-Մկրտչեան ջանացած է արգէն քանի մը տեղ սրբագրել իրեն սխալ թուած ասացուածները³. Մաւելի կարեւոր սրբագրութիւններ կարելի էր անել մեր հրատարակած բնագրում, աչքի առաջ ունենալով ասորի բնագիրը: Գծախտաբար ինձ հնարաւոր չեղաւ բաղդատել այս հայ հին թարգմանութիւնը ասորերէն բնագրի հետ, չգիտենալով ասորերէն, չունենալով ձեռքի տակ ոչ լատին եւ ոչ նորելիզոններով ասորի բնագրի թարգմանութիւնը⁴. Տաշեան այս պակասը լրացրնելու համար է որ — ասորի բնագրին գիւտէն ետքը — ձեռնարկեց ընդարձակ մեքագրութեան մը, որ պիտի հիմնովին ուսումնասիրէր հայ բնագրին ասորիին հետ ունեցած աղբսը եւ հետեւաբար ասորի բնագրին առաջնորդութեամբ պիտի ուղղէր նաեւ «հայերէնի բաղդաթիւ աղաւաղութիւնները եւ միջին փոխադրութիւնները»⁵. Հաստատ խոստացող այս գրութիւնը սակայն անձանօթ պատճառներով մնաց մինչեւ այսօր տարաբախտօրէն կիսկատար: Conybeare⁶ վկայաբանութեանս անգղիերէն թարգմանութեան կցած ձանօթագրութիւններով եւ Ն. Մառ⁷ Գ. Տէր-Մկրտչեանի հրատարակութեան նուիրած իր մատնանշանները մէջ հայ բնագրին քանի մը վերապահները փորձեցին մատնանշել ու ենթարկել սրբագրութեան, այս փորձերուն հիմը սակայն կը կաղմէր ոչ թէ ասորի բնագիրը, այլ յոյն Մետափրաստ եւ լատին Սուրիոս:

Անհրաժեշտ է սակայն, քանի որ այժմ Rahmani⁸ շնորհիւ ունինք հայուն համապատասխան ասորի բնագիրը⁹, մանրակրկիտ համեմատութեան մը ձեռնարկել ու ջանալ լուսարանել վկայաբանութեանս նոր ու ցանցառ բառերուն իմաստները, ուղղագրել վերապագրութիւնները ու հեղինակօրէն արտայայտուիլ Գ.

¹ Ագաթանգեղոսի աղբիւրներից. Յիշատակ գրառւորքաց Գորիայ եւ Հմնի վկայից եւ այլն, էջ 32—33:

² Անդ, էջ 39:

³ Թէոփիլայ նորագործի բնօրինակ «Յիշատակ գրառւորքաց Գորիայ եւ Հմնի վկայից», Հանդ. Անդ. 1901, էջ 39:

⁴ Armenian acts of Guria and Shamuna, The Guardian 1897, էջ 227—228.

⁵ Ի թերթին Визант. Временникъ 1897, № 3 եւ 4 էջ 8, հայերէնը Հանդ. Անդ. 1898, էջ 267—271:

⁶ Acta sanctorum confessorum Guriae et Shamonae etc., Romae 1899.

¹ «Ի վկայսն Արեւելից», նոր ու ցանցառ բառերու ուսումնասիրութիւն, Հանդ. Անդ. 1922, էջ 269—300:

² Հանդ. Անդ. 1901:

սպառին ի վախճանին ըստ նմանութեան միմեանց», Conybeare կը թարգմանէ how then do creatures dare to name themselves Lords of creation? since they are darkened and consumed in their latter end after the manner of their fellows անդ § 43. Թարգմանութիւն մը, որ բնագրին լուսաբանութեան համար սեւէ նպաստ տալէն շատ հեռու է, նոյնպէս ասորի բնագիրը հայու հետ չի զուգընթացար այստեղ, հետեւաբար ասորիէն ալ զուր է ակնկալել հոս սեւէ լուսաբանութիւն. «ղեմարդ ասացին մարդիկ տեարք արեգական կամ արեգակն ասացի տէր, այն որ ըրէրէն է որդէն է նոյն, եւ խաւարի եւ սպառի ի վախճանի զոր աւրինակ եւ նորա» (էջ 44). ես պիտի բաղձամ նախադասութեանս քերականական աղբորը հիմ քունելով հատուածս կարդալ այսպէս «զեարդ իշխեն արարածք՝ տեարք արեգէլն անուանել, որ իւրաքանչիւր եւ սպառին ի վախճանին ըստ նմանութեան միմեանց», — էջ 82. «տեսար լոյս սորա», ուղղէ «լուս», նոյնպէս անդ «զոր ասացի ձեզ եւ սպառէ՛ք դուք ինձ», կարդա «սպառէ», — էջ 87. «որ է ի հիւսիսոյ կողմանէ քաղաքի Յրէմի», այս մասին կը ծանօթագրէ Rahmani այսպէս 11300; syriace collis sonat, quod vocabulum armenus interpres minime intelligens putavit esse nomen proprium aliquius urbis», էջ 16. — էջ 87 եւ 89 «Տէղի Դէյ Կէլի», նոյնպէս թուում է թէ — կը գրէ Գ. Տէր-Մկրտչեան — «տեղի Դէյ Կէլիկայ» ասացուածը յատուկ անուան թարգմանութիւն է: Աւագերն ունի վիճակէն կամ Բեթ-Ալահ-Կիկլա, էջ 40: Ասորի բնագիրն ունի Թա Թա (էջ 46) = Beth-Alah-Kikla (էջ 17), որուն հաւատարմութեան թարգմանութիւնն է որ կու տայ հայ թարգմանիչը գործածելով «Տէղի Դէյ Կէլի», ասացուածը: — էջ 89. «եւ ասէ իւրաքանչիւր» ոչ-ընտիր եւ հետեւաբար նաեւ կասկածելի այս ընդունելութիւնը յայտնապէս ներմուծում մըն է, ինչպէս վերջնականօրէն կը հաստատուի ասորի բնագրին տուած ընթերցուածէն՝ «եւ ասէ ցկառափիշն, մատիր եւ արա որպէս եւ հրամայեալ է քեզ վասն իմ»: — Հայերէն ամիսներու ուսումնասիրութեան նպաստելու համար աւելորդ չեմ համարիր այս տեղ վերջապէս մատնանշել թէ Խաւ (= augustus), էջ 7, կը թարգմանուի «հրոսից ամիս», այսպէս՝ «ի հրոսից ամսեան», էջ 76, Սեպտ (= september) կը թարգմանուի «նաստարդ» Նոյեմբ (= october) «հոկտ», Դեկտ (= november) «նոյեմ», այսպէս «ուր արգելեալն էին զնոսա զհրոսից ամիս ի գլուխ եւ զնաստարդ» եւ

չհոկտ, մինչեւ ի չորեքտասներորդն ուստի, էջ 76, վերջինը դարձեալ, էջ 80, յաւուրն հ[ի]նդգետասներորդի ուստի ամսոյ = Խաւ Նոյեմ (էջ 1):

ԱՆՈՒՆ:

1. «Երկնեցին զծուռնն նորա իբրեւ զուլտու եւ արկին առ երկաթի ի ներքոյ ծնկին ի վերոյ քան զկապիճն երկաթի», էջ 77. «առ ընթերցուածի փոխաբէն — զոր կ'ոնիբեր թարգմանուի է բառական «and fastened an iron ring below the knee above the iron socket», The Guardian 1897, էջ 227 — ասորի բնագիրն ունի Թա բառը (Rahmani, էջ 7) = introduxeruntque veru ferreum sub acetabula genu ipsius supra compedem, էջ 10. ասորի միեւնոյն բառը սակայն քիչ մը վար կը թարգմանուի «առ» «քանզի ոչ կարէր գնալ յաջող ոտանէն, յորում վարեալ էր շառ երկաթի», տող 406 = էջ 1. կը կարծեմ թէ այս է ուղիղ ընթերցուածը, քանի որ Ագաթ Թանգեղոս ալ աղբորէն լոյս տողերէն գրած է՝ «եւ ետ հրաման արկանել կապիճս երկաթիս ի ծուռնն նորա եւ վարել առնալ ստուարս», էջ 67, հմտէ Գ. Տէր-Մկրտչեանի զուգարի ճամբամարտութիւնը, էջ 8, հետեւաբար առաջին «առ» բառը, որ շատ հեռու է ասորի բառը ներկայացնելէ, ուղղելի կը համարիմ «եւ արկին առ երկաթի ի ներքոյ ծնկին», «Ուն» կրկին նշանակութիւն ունի դասական մատենագրութեան մէջ, նախ կը նշանակէ, «գործի երկաթի մեղեխաւոր» կոփիշ, տոփիշ եւ ջախիշ» (ՀԲ. Ա. էջ 554). տես «կալաւ զառն» (τῆν σφύρα) ձեռնի իւրում, Գատ. Գ, 21, «կռել կոփել առն» (σφύρα) հարկանել, Եսայի, ԽԱ. 7 (այս յառաջընթացութեան մասին հմտէ Գաթրճեան, Պատմութիւն հայ Մատենագրութեան, էջ 42) «առն» (ἐν σφύραις) եւ բեւեռաւք հաստատեցին զնա, Եբեմ., Ժ, 4, «մանրեցաւ առն» (ἡ σφύρα) ամենայն երկրի, անդ, Խ, 23, «եւ յանդադար ձայնէ կռանին եւ առն» (ՀԲ. ունի «առն» [անդ] դուռնին ականջք նոցա», Բար., էջ 48 (հմտէ Նորայր, Բառաբանութիւն, էջ 68), զծուռնն առնալ խորտակէին, Ի վկայս Արեւելից, էջ 80, «առն մի մեծ ոսկի, Ագաթ», էջ 383, «առնն ոսկի, անդ, էջ 387, «երկաթի եւ առն ծանր են», Ոսկեբ., Մեկն. Պաւլ., էջ 416: Բառիս երկրորդ նշանակութիւնը, որ դեռ չէ մտած Բառագիրքներու մէջ է «գաւազան»

Նորուն:

գաւորէն, և էջ 87, «Եւ խնդրեցին ի իւրեանցն եւ
անեն, և անդ, «ասէ ցնոսա իւրեանցն, և անդ, «Իւրեանցն
եւ զինուորքն կային յետոյ նոցա, և էջ 88,
«Եւ հաւանեցուցին զիւրեանցն (ասորին «հաւա-
նեցուցին զայնոսիկ, որ առաջնորդէին զնոսա), և
անդ, «անկաւ ի վերայ ծնագաց իւրոց առաջի իւ-
րեանցն եւ ասէ, և էջ 89, «Մատենաւ իւրեանցն
վերացոյց զսուրն, և անդ, «պարզեաց զպարանոց իւր
առաջի իւրեանցն, և անդ, Դասական մատենագրու-
թեան համար նոր այս բառին դէմ (որուն բայն է
«իւրեանցն, և էջ 89) կամ «իւրեանցն, և էջ 86)
ասորի բնագիրն ունի գրեթէ միշտ ܠܝܚܢܐܝܐ,
այն տեղումն բառին փոխառութիւնը, որուն
իմաստն է carnifex (Brockelmann, Lex.
syr., էջ 20), իսկ «Դասական լեզուի բառին դէմ միշտ
ܠܝܚܢܐܝܐ, որ Եւրոպական կը թարգմանէ
commentariensis եւ Rahmani dux, համար
«հրամայեաց զատուորն Եւրոպական լեզուի»,
էջ 69, չկայ ասորի բնագիրն մէջ, «հրամայեաց
Դասական լեզուի, և էջ 75, էջ 76, 79, «Եւ մատենա-
գրական լեզուի եւ իջոյց զԴասական, և էջ 80, «առաջեաց
Դասական լեզուի, և էջ 80 (= ասոր
«Դասական լեզուի», և էջ 80) «Դասական լեզուի», և էջ 80
«Դասական լեզուի», և էջ 80, ասորին գարձեալ կու տայ
«Դասական լեզուի» տեղումն, որ այլուր կը
թարգմանուի աւելի ուղիւ իւրեանցն, «առաջեաց
Դասական լեզուի եւ զհաւանեցան, և էջ 80:

Spandtzen:

9. "Իբրեւ տեսին զգառաւորն թէ յանձն առնուի վերայ նոցա շէր-ձէշու մահու, ուրախ եղին երկրքեան, և չ 84-85. Կոնիւքեր շատ անհաւատար յօրէն թարգմանած է այս հատուածը when the judge saw that they both were glad at his sanctioning against them the dismissal of death (The Guardian, չ 228, § 52), որով ստիպուած է Rahmani ծանօթագրելու թէ hic locus minus recte ab interpre armeno fuit redditus (չ 15), իրականը սակայն սա է թէ ասորի բնագրին Տէշ գործածուած յոյն ասածը (չ 15) = ἀπόφασις բառը, որ կը նշանակէ "վճիռ" և երկրորդաբար միայն "հրաժեշտ", առնուած է վերջին իմաստով, որով միթազնած է հատուածին իմաստը. այլազգ շատ ուղիղ է հայը եւ ճշգրիտ կը ներկայացընէ ասորի բնագիրը, զոր այսպէս կը թարգմանէ Ռահմանի videntes illos sententiam proum ad ferendam in illos sententiam mortis..., չ 15. Հայ բնագիրը չէ հետեւաբար յանցապարտ այստեղ, այլ բնագրին անգղիացի թարգմանիչը:

10. «Եւ եղև պատկումն երանելացն յա-
ւուրս Կոնա եպիսկոպոսի Նուր-ն քաղաքի», էջ 91,
բառական թարգմանումս Կոնի բերէն in the
days of Kona, Bishops of the same city
(The Guardian, էջ 228, § 68). Եթէ ստորի բնա-
գիրը չ'ըլլար, «Նուր-ն» ստացականով պիտի հասկե-
ցուէր անտարակոյս Ուռհայ՝ Տամսէ, էջ 63; «յամս
Կոնա եպիսկոպոսի Ուռհայ» = ագ;օ (Rahmani,
էջ 88). ստորի բնագիրը սակայն «Նուր-ն» խնդրա-
կանին տեղ կը դնէ ոչ թէ Ուռհայ կամ Եդեսիա
= Եդ, յ, յլ Աբ-տ՝ «յաւուրս Կոնա եպիսկոպոսի
Աբ-տ քաղաքի» = ա;յ), իսկ «Աբ-տ» է նոյնպէս
անուն Ուռհայի, ինչպէս արդէն Amanuensis in
margine notat ագ;օ (Rahmani, էջ 92) եւ
ինչպէս Ռահմանի արդէն ծանօթագրած է՝
Theophilus (վկայաբանութեանս հեղինակը) ur-
bem Edessam passim nomine syriaco vocat
Orhail, semel illam nominat Arach,
bis autem ipsam dicit Edessam (Prelego-
mena III, էջ X). հայ բնագրին բնծայած անի-
մաստ ձեւը խնդիր չկայ թէ ծնունդ առած է պար-
զական ա;յ) յատուկ անունին «Նուր-ն» ստացական
ածականը յիշեցընող մի ո եւ է բառի հետ չփո-
թուռնելու վերական մը ուրեմն այնքան հին որբան
հայ թարգմանիչը ինքնին:

Ուշաթափուծիւն:

11. Նոքա ոչ կարէին խառնել յոչ-շփոթումը
 իւրի բազկաց իւրեանց, ակնարկէին եւեթ զլիովքն
 ի վեր կոյս թէ ոչ առնումը յանձն, էջ 75.
 Տէր-Մ կրտսէան «բոլորովին նոր բառերն» ու
 շարքին մէջ զետեղած է «ոչ-շփոթումն» ան-
 ծանօթն ալ, էջ 32. զոր ուրիշ բեր կ'ուզէ մեկնել,
 «պրկում»՝ հատուածս թարգմանելով they — for
 they could not speak from swooning [and
 tension] of their arms — intimated merely
 եւ այլն The Guardian, 227, § 29. ասորի բնա-
 չիբը սակայն շատ անհաւանական ցոյց կու տայ
 այս առումը ու թարգմանութիւնը ներկայացընելով
 մեզի ընթերցուած մը, որ թողլ կու տայ ոչ միայն
 խնդրական բառիս իմաստը լուսաբանել, այլ նաեւ
 փոքրիկ բայց կարեւոր սրբագրութեամբ մը վերածել
 զայն իր անաղարտ ձեւին. ١٠٩٥٣ ١١٠٥٥ ١١٠
 Rahmani, էջ ١٠ կը նշանակէ «ի քակմանէ»
 կամ ի լուծութենէ «բաղէց» = ob distrac-
 tionem brachiorum (էջ 9), հմտէ Brockel-
 mann, Lex. syr., էջ 294: Նախաբնագրին այս
 բնթերցուածին վրայ յեցած դիւրին է այժմ ստու-

գապէս վճռել թէ սխալ է հայուն պահած «*առաքելութիւն*» տեղւոյն անյարմար բարդութիւնը ու կարօտ «*առաքելութիւն*» ուղղագրութեան՝ «*ոչ կարէին խառնել յառաքելութիւնէ բազկաց իւրեանց*»:

սաստ:

12. «Հաւանեցարձեք դուք առնել շատ թագաւորաց», էջ 75, ասորին ունի ܐܕܕܝܐ, ܐܕܕܝܐ (էջ 75), ուրեմն ղիւսն թագաւորաց. աչքի առջեւ ունենալով Կ եւ Ս, Մ եւ Ս եւ Ս եւ Մ տառերու նմանութենէն ծագած բաղմամբիւ վերադարձութիւնները, վայրկեան մըն իսկ չեմ աստամիր խնդրական բառս ուղղելու եւ կարգալու «*ղիւսն*» թագաւորաց. վկայաբանութեանս թարգմանիչը ասորի բառը ուրիշ տեղեր միշտ «*իւս*» կը թարգմանէ, համեմ. թագաւորը հրաման ետուն եւ ... հարկ է ղի լիցին իւսն նոցա», էջ 67, «*ոչ այսուհետեւ եղեալ է ի միտս ձեր առնել ղիւսն*» թագաւորաց, էջ 68, «*ապա եթէ ղիւսն թագաւորաց առնեմք*», անդ, «*մինչեւ առնիցէք ղիւսն թագաւորաց*», էջ 72 «*եւ առնիցէք ղիւսն թագաւորաց*», էջ 74, «*առնիցեն ղիւսն թագաւորաց*», էջ 75, «*արա ղիւսն թագաւորաց*», էջ 78, «*քանզի թագաւորը հրամայեցին, որ ղիւսն մեր ոչ առնէ, զարեւ մի տեսցէ*», էջ 81, «*արարէք ղիւսն թագաւորաց*», էջ 82—83 «*առնել ղիւսն թագաւորաց*», էջ 85:

քաղաքապետութիւն:

13. «Ի *առաքելութիւն* Աբայ եւ Աբգաւրու որդւոյ Զորայ», էջ 63. այս բառն ալ իր ներկայացուցած միջին առումին համար անտարակոյս, Գ. Տէր-Մկրտչեան յառաջ բերած է իբրեւ «*բոլորովին նոր բառ*», էջ 32, իսկ Կոնի-բէր՝ յայտարարելով ծանօթութեան մէջ թէ բառս բառական presidency over the city կը նշանակէ, թարգմանած է նախագահութիւն under the mayorship of Aba (տպ. Naba), The Guardian, էջ 227, § 1, Rahmani բնագիրը ունի այստեղ յոյն στρατηγία բառին պարզ տառագարծութիւնը՝ ἡγεμονία (էջ 3), որ միեւնոյն բառով լատիներէնի կը թարգմանուի sub strategia Abae, էջ 3: Այս յոյն բառին ուրիշ մէկ ածանցը՝ στρατηγός, նոյնպէս ասորեիէնի միջնորդութեամբ անցած է հայերէնի «*ասորապետ*», տառագարծութեամբ (Ակիւնեան, Եփրեմ, մեկնութիւն գործոց առաքելոց, էջ 30), որ լուսանցագրութեամբ, ինչպէս ուրիշ տեղ մատ-

նանշեցի (Հանդ. Ամս. 1922, էջ 406), մեկնուած է՝ *առաքելութիւն* իբրեւ հոմանիշ «*ղաւթալուծ*» բառին: Վկայաբանութեանս տուած «*առաքելութիւն*» նոր բառը հետեւաբար պիտի նշանակէ «*ղաւթալուծութիւն*», «*գլխաւորութիւն*»:

Հ. ԱՐԻՍՏԱՆԿԻՍ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ԲԱՌԱՔՆՆԱԿԱՆ ՆՇՄԱՐՆԵՐ

Ախմար:

Մինչեւ «*ընտրելագոյն ձեռագիրներու համեմատութիւնը լաւագոյն անակնկալներ*» ընծայելը, կը խորհիմ գաւառալեզուք իրաւունք տան Գեր. Հ. Ա. Վարդանեանի՝ «*Դասական հայրենի մէջ օտարաձայն*» ախմարը սրբագրելու տխմարի:

Կաթնկեր, ծծկեր երեխայի. փոքր մանուկի, տհաս հասակի համար ունինք՝

ՏՂԱՅ Սեբաստիոյ, եւ առհասարակ շատ մը բարբառներու յատուկ.

2ԱՂԱՅ = 2-աղայ, Թողաթի, Ամասիոյ, Մարզուանի բարբառներուն մէջ. ինչպէս նաեւ Կիւրին, Արարկիր:

ՊԼՈՒԶ — Կիլիկեան բարբառներու, մասնաւորապէս Զէյթունի բարբառին մէջ.

ՏԽՄԱՐ = Տ-խամար՝ Տիգրանակերտի բարբառին յատուկ՝ նոյն՝ տղայ, փոքր մանուկ, երեխայ, կաթնկեր նշանակութեամբ. օր. Տխմարը կը խծայ = տղան կուլայ (խծալուր):

ՏԽՄՈՒԿ = տ-խամար-ուկ՝ փաղաքշահանք՝ մանկիկ:

ՏԽՄՐՏԷՔ = տ-խամար-ոտի-ք՝ յոբնականք:

Առձեռնի եւ Երեց վարդապետացին մէջ ալ Տխմարի դիմաց կը գտնենք՝ տհաս մաքով կամ հասակով նշանակութիւնը, եւ ո՞վ կրնայ ըլլալ տհաս հասակով մը — եթէ ոչ կաթնկեր մը, մանուկ մը. մինչդեռ ախմարի նշանակու-

¹ Տեա՛ «*Հ. Ամսորեայ*», 1921, Թիւ 1—2, Յունուար փետրուար, էջ 109: